

HRONIKA

* Vakar, 27. jūnijā pagāja 100 gadi (1896), kai konsekreita Preciļu katolņu bazneica un veļteita Dīvmōtes Debes-uzjimšonas gūdam, konsekrēja Mogiļovas veiskups Albīns

Latvijas Saeimas izdevums Nr. 24 (69) Nr. 31 (248) Ceturtdiņa, 19. augustā 1997. g. 7. p. gājums

Francisks Simons (1842—1918), kurs labi prota latviski.
* 1786. goda 27. jūnijā Krōslovas īpašņiks pulkvedis grafs Augusts Plāters nūslēdze leigumu ar veiskupu Benislavski, pasajēme nu Krōslovas muižas īnōkumim izmoksōt bezneickungim misionarim draudzes školās uzturēšonai pi Krōslovas klūstera pa 180 rubļu godā.
* 1931. goda 2. jūlijā sōce iznōkt Latgolas zemņiku un inteligences laikroksts «Jaunais Vārds».
* 4. jūlijā 70 godu jubileja veiskupam Jōņam Cakulam. 1926. godā dzimis Rudzātu draudzē, gondreiž vysu prīstereibas dorbu vadējis Reigas sv. Marijas Magdalenas draudzē.

«Tāvu zemes kalendārs»

Antons Greiža savukārt pasniedza balvas. Tad visi vakara dalībņiki draudzīgi aplīgoja gan skates uzvarētājus, gan arī tos, kuriem nevicies.

Tā jautri un skanīgu dziesmu pavadībā mūsu pagasta ļaudis aizvadīja gada isāko nakti, izdārīja arī svētīgu darbu, lai lauki, kuri pagastā kopumā izskatās labi, dod bagātu ražu rudenī.

kas tik te nav dzeivōjis. Vysaidas tauteibas, bet tai vērtēt, ka vysi, kas nagryb voi šod tod runoj sovaidōkā volūdā, na kai tei oficialō, nabyutu tīsigi byut pyrmā programmā.

Tik plaši stōstu tōpēc, ka tys tūmār ir problemātiski. Daudzi cylvāki vīnkōrši vairs naspēj atrast šū raidējumū. Žurnalā «Katōļu Dzeive» vīna sīvīte naseņ rakstēja, ka pamosam latgaliskais teik izspīsts. Tai nūtyka, storp cytu, ar Latgolys televīzeju, tagad 28. jūnijā Rēzeknē tiks atklōta jauna studeja. Pīci godi ir pagōjuši — nu 1991. goda 1. jūlijā vokora, kod tūreiz, lai jam myužēiga dusēšona, veiskups Nūkšs īsvētēja studeju. Pīci godi ir pagōjuši un latgaliski raidējumi Latgolas televīzējā tikpat kai pazuduši, izjamūt tū, ka Voldemārs Ivdris taisa sovus «Olūtus». Tys patīseibā vīneigais, kas palicis.

Taida ir tei politika, kas nav pōrdūmōta. Nav jau runa, ka vysim jōbyut vīnaidim kai padūmu laikā beja tōs matrjōškys, runa ir par tū, lai kultura byutu dažaida. Tauta to vīna, bet tū gryuši saprast daudzim. Labi, ka vysmoz «Zemturis» izīt, kurā arī latgaliskō mēle vēļ kaut cik saglobōta. Kaut cik, lai gon arī na piļņeibā. «Katōļu Dzeivē» arī vyss pa pusei. Tai tys ir.

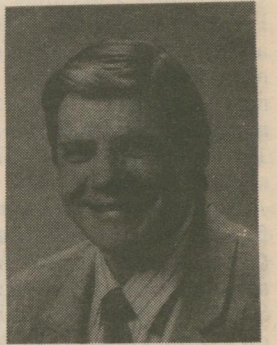
Paļdis «Zemturim», ka nūpublicēja programmu par myusu izvītōjumu, bet tys napaleidzēja. Zynu, ka daudzi Saeimys deputati dūmōj: ok mes, lely veiri, vysu varom, bet izarōda, ka, lai arī tūreiz atbalstītōju beja dīzgon daudz, bet vīnolga — jī arī naspēja. Var tikai lyugt, klanētīs, iteikt, bet jūs vōrdam nav svora. Pat tik seikā litā, kai itys gadējums.

Programma ēterā izīt kotru catūrtīdīn pusdasmytūs nu reita — pulksten 9.30. Uz kaida viļņa — tū jōsaver kotram, kaidys tys aparateņš ir. Garums taipat kai beja — pusstunde. Uzastōj daudz kungu un dāmu. Demokrātiskūs apstōkļūs ir plašas īspējas. Bet vyspōr maņ milžēigi daudz cytu programmu — vysas kultura bīdreibu beja sovā laikā, šūbreid teišā munā pōrziņā ir Latvijas tatāri, Latvijas azerbaidžāni, Latvijas lituvīši, tymā skaitā arī latgalīši — pi tatārim, azerbaidžānim. Ir uzlykti, kai soka, soka, uz vīna kap-tura...

INTERVIJA

KAD MAZS CINĪTIS VĒĻ NEGĀŽ VEZUMU

AR 5. UN 6. SAEIMAS DEPUTĀTU PĒTERI TABŪNU SARUNĀJAS «ZEMTURĀ» REDKOLĒGIJAS LOCEKLIS JĀNIS ŽUGOVŠ

J. Ž.: Pagājis vairāk nekā pusgads kopš 6. Saeimas vēlēšanām, jūs bijāt arī 5. Saeimas deputāts. Ar ko tās atšķiras viena no otras?

P. Tabūns: Ja par piekto Saeimu runājam salīdzinoši ar sesto, tad uzreiz saku, ka sestā ir stipri, stipri vārgāka, tās sastāvs gan intelektuāli vājāks, gan arī nacionāli noskaņots vājāks. Un pilnīgi līdz kurioziem vārga deputātu viena daļa. Tagad, kad pagājis laiks, vairāki mēneši, kopš darbojas 6. Saeima, var droši teikt, ka tā ir internacionālāka, velk nevis uz nacionālo, bet uz to pusi. Liekas, katra nākamā Saeima varētu būt latviskāka, latviskāk noskaņota, bet ir tieši otrādi. Deputātu vairākums piekrīt tam, ko vienkārši saucu par bezjēdzībām, likumprojektos, kurus piedāvā «Tautas saskaņas partija». Parasti tā to ar lielu spiedienu darīja 5. Saeimā, pilsoņus mēģināja pielīdzināt nepilsoņiem, lai sabraucēji tiesībās būtu līdzvērtīgi ar pilsoņiem, kas, protams, nevienā valstī vēl nav un nekad nebūs. Pavisam svaigs piemērs. Par ārvalstnieku un bezvalstnieku iebraukšanu un uzturēšanos Latvijā TSP piedāvāja grozījumus desmitos pantu — milzīgi daudz — esošajā likumā un pēc milzīgajām mūsu, teiksim, nacionālā bloka, lai gan 6. Saeimā tāds nepastāvs, pūlēm, tai nekas neizdevās — šis likumprojekts virzās tālāk. Vai mums Latvijā pietrūkst sabraucēju, ja tagad TSP iesniedz labojuumu, ka tie, kuri Krievijā vai bijušajā PSRS sasnieguši 60 gadu vecumu, drīkst braukt šurp uz Latviju? Vai maz mums jau sabraukušo vecīšu un maz, kā teicu Saeimas plenārsēdē, katliņu grabinātāju un skandinātāju pie Saeimas, pie Ministru Kabineta un tā tālāk, prasot ēst un tā joprojām?

J. Ž.: — Piektais Saeimā jūs ievēlēja no Zemgales, tagad — no Latgales, tā kā esat labi iepazinies ar šiem diviem novadiem. Kādas, jūsuprāt, ir atšķirības starp tiem?

P. Tabūns: — Štarpība ir Zemgale, nemaz nerunājot par Kurzemi, kur kā deputāts esmu pabijis ne reizi vien, mani pārsteidz ar to, godīgi sakot, ka vide šeit daudz latviskāka, viņiem pārkrievošanās draudi ir visai minimāli. Viņi dzīvo latviskā vidē un nejut pārkrievošanās draudu. Es teiktu, ka viņi vairāk apjukuši, viņus vairāk pārņēmis kaut kāds niknums uz visiem, nešķirojot, kas ir kas, nešķirojot nacionālus no tiem, kuri savādāk noskaņoti, internacionāli vai vēl trakāk — interfrontiski. Bet Latgalē man visvairāk patīcis tas, ka tā, būdama visu laiku kā aizsargmūris, vienmēr izturējusi pirmos smagākos triecienus, cilvēki aizvien palikuši saprotoši, iecietīgāki, labdabīgāki. Viņiem nav tik daudz šī niknuma. Tas tā patikami pārsteidz — sirsnība un izpratne ir krietni lielāka.

J. Ž.: — Kā jums patīk šī valdība, kurā ir tādas partijas kā «Saimnieks», «Vienības partija» un citas? Domāju, ka daudzos nacionālāk noskaņotos cilvēkos rada neizpratni, tas, kā tās var atrast kopīgu valodu, lemt kopīgus jautājumus. Kā jūs uz to raugaties?

P. Tabūns: — Arī es personīgi izjūtu šīs, neteiksim neērtības, bet ir

kā daļa divaina sajūta, ka jā sēd kopā un jā balso bieži vien kopā ar tiem, ar kuriem isti nav pa ceļam. Bet nu tads konglomerāts izveidojies, 6. Saeimā valdību veidojošā «koalīcija», ja tā varētu ssacīt, bet tā nav koalīcija, ir frakcijas, kas sanākušas kopā. Gribu teikt skaidri un gaiši: tas bija vienkārši piespiedu variants, nekas cits neatlika, kad neapstiprināja M. Grīnblata sastādīto valdību, pēc tam Z. Čevera sastādīto. Cita varianta vairs faktiski nebija, jo pretējā gadījumā notiktu, lūk, kas: Latvija paliktu bez jaunās valdības vēl gandrīz veselu gadu, tikai šī gada rudenī būtu valdība, visus procesus turpinātu vadīt M. Gaiļa ministri, kuri zinātu, ka rudenī jākrīt tā vai tā. Cik apmierināti bijām ar šo valdību, labi zinām; tā tad process būtu turpinājies un Latvija būtu grimusi vēl lielākās nepatīkšanās, kuras pēc tam labot nāktos vēl grūtāk. Nekas cits mums neatlika, kā ieiet valdībā, bet tur mēs, astoņi cilvēki no frakcijas, nevarējām pretendēt uz daudz ministru vietām. Tomēr, lai zinātu, kas tur notiek un arī iespējamā, kaut minimālā veidā ietekmētu procesus, kas šajā valdībā notiek, piedalāmies. Cita ceļa vienkārši nebija. Es saprotu, kālab nacionāli noskaņoti cilvēki ne reizi vien jautā: nu kā tad jūs tā kopā esat ar «Latvijas ceļu», ar «Saimnieku», kuri principā ir pavisam citās pozīcijās? Tas bija variants, lai nenonāktu strupceļā, bija jāizvēlas šāds ceļš.

J. Ž.: — Jūs esat kultūras un zinātnes komisijas sekretārs, darbojoties arī Latgales deputātu grupā. Varbūt nedaudz par to.

P. Tabūns: — Latgales deputātu grupā bijām deviņi un tā radās, lai kaut kādā veidā tomēr risinātu Latgales attīstības problēmas. Ir skaidrs, ka valdības nāk un iet, bet Latgales problēmas, kurām īpaši jāpievērš uzmanība gan Saeimas, gan valdības līmeņos, netiek risinātas, tāpēc radās ideja, tā sakot, uz sabiedriskiem pamatiem, ne oficiāli kādu komisiju, izveidot šo latgaliešu grupu. Mēs aizsākām risināt diezgan būtiskas tēmas ar cīņu par budžetu, Latgales attīstību, skolām utt. daudz plašākā mērogā. Vadoties no reģionālās attīstības problemātikas, kas būtu jārisina. Sākam daudz ko ierosināt, bet nezinām, vai nonāksim pie rezultāta. Risinājām arī tādus jautājumus, lai Latgalei dotu nodokļu atvieglojumus, kas būtu viena no diezgan būtiskām svīrām, lai te varētu sākties normāla attīstība, arī investīciju ielplūde un biznesa rosība. Lai Latgales ģeogrāfisko stāvokli izmantotu daudz lietderīgāk tranzitkoridoram ar Rietumiem, tai jāiegūst sava daļa, nevis jāplūst kaut kur kopējā katlā. Vajadzētu risināt bezdarba problēmas, kas novadu skārušas vairāk nekā visus citus. Uz Latgales grupu esam aicinājuši gan reģionālās

J. STREIKE AGLONIEŠI APLĪGOJA DRUVAS

Līgo vakaru mūsu pagasta centra ļaudis tradicionāli aizvadīja skaistākajā vietā — gleznainā pakalnītē pie Ciriša ezera. Te bija alus un sieru skate, ko sanesa līgotāji un kuru labumu vērtēja žūrija ar deputāti Viņu Ancāni vadībā, bet vislielāko interesi izraisīja Līgo svētkiem un Jāņu dienai par godu rīkotās zemnieku

saimniecību lauku skates rezultātu izziņošana. Mūsu pagastā lielu un mazu zemnieksaimniecību ap 90, bet tādu, kuras strādā stabili, pussimta — labākās no labākajām, kuras uzvarējušas, nosauca žūrijas priekšsēdētāja, LZS vietējās nodaļas vadītāja Daina Lukaševiča, pagasta padomes deputāte, bet cits deputāts —

BRONISLAVS SPRIDZĀNS «ZEMTURIM» UN NĒ TIKAI...

VĪNMĀR STORP CYLVĀKIM — PYRMAIS NU KREISŌS

Myusu valstī Bronislava Spridzāna, populārō radiožurnalista vōrds pazeistams vysim, kuri klausōs raidējumus «Kāpnes», «Junda» un vēļ cytus, bet myusu valsts radio ūtrajā programmā jū jūprūjom var dzērdēt raidējumā Latgolai un par Latgolu. Jys stōsta:

— Kai vysamizantōkū nūtykumu varātu nūsaukt tū, ka nu 1996. goda janvara es ar sovu Latgolas programmu asu pi cytāutīšim. Tys varātu byut jūks, jo nabyutu patīseiba. Saeimys deputati ir mēģinōjuši paleidzēt un ībiļst, kai soka, aizlikt lobu vōrdu pošreizejai vadeibaī, bet tys nav paleidzējis. Saprātu, ka, kai mes sokom, čyulim gryuši saprast tū, kō deļ un kam tod tīm latgalīšim vajaga sova raidējuma. Asu mēģinōjis ī draudzeigi, ī sovaižōk atgōdynt tū patīseibu, ka beja barikažu laiks, kod it kai nīvīnam nabeja taida vaičōjuma, deļ kam vajadzējis, bet tagad vīnmār motivaceja ir taida: tod jau arī cyti nūvodi grībēs — ventīņi, Kurzeme. Nu labi, lai gryb. Kas vaines?

Tai jī arvin vēļ navar izdūmōt. It kai beja taidys sūlejumys, ka varbyut, nazyn kod — tys termiņš nav nūteikts — uz goda beigom voi uz vosoras ūtrū pusi varātu byut taidys nūvoda programmys, od arī Latgolas vōrds varātu byut pyrmajā. Tai tī priekšņiki dūmōj, kū dareit ar naboga latgalīšim, jō jī, rupuči, mēģinōj īleist na tī, kur jīm atļautais oplūceņš.

Byuteibā, dūmōju, runa nav jau par tū, voi jys pyrmā, voi ūtrā programmā, nalaime te taida, ka daudzi cylvāki naspēj atrast, kur tei ūtrō programma ir. Pīrosts, ka vysas golvonōs ziņas un vyspōrējis ir pyrmajā programmā, bet ūtrō godu godim bejuse, kai mes sokom, krīvyskō. Tagad jei saucas cytāutīšu redakceja un tagad, ar jūņa sōkumu, kas mani vyspōr uzjautryņoj, storp raidējumim teik skandāta reklama «Domskāja ploščadj» un es gūdeigi soku: «Klausītēs cytāutīšu redakcejs raidējumu «Latgolas vōrds»».

Saprātu, ka daudzim psiholoģiski tys ir aizvainōjūši, bet nu ūtrys pusis — acimradzūt kotram laikam ir sovi spēlis nūteikumi. Valdeibys mainōs, īspējams, mainēsīs voi nasamaineisīs arī prezidenti, bet byuteibā kotrs, kas ticīs kaidā omotā, grīb sevi pīrōdeit, parōdēt, ka jys sōc jaunu, daudz skaistōku, cyta lita — voi lobōku, dzeivī, un jam navar īstōsteit patīseibys, ka runa nav par munom kaidom personiskom ambīcijom.

It kai dorbs byuteibaī ir tys pats, voi tys raidējumā skaņ pyrmā voi ūtrā, voi divdesmit ūtrā programmā, saceisim, jo byutu tūs tik daudz. Runa ir par tū, ka psiholoģiski tys nav pareizi daleit, ka nu ir eistī latvīši, kai soka, un tī napareizōki, kas, acimradzūt, tai teik dūmōts, un tī tai saukti cytāutīši — krīvi, pūļi un tamleidzeigi. Kai mes zynom, Latgolys apstōkļūs godu gaitā

REDKOLĒGIJA: Valija Berkina – Jēkabpils, Jānis Elksnis – Latgales Kultūras centra izdevniecība, Pēteris Gleizdāns – Rēzekne, Jānis Kokins – Daugavpils, Anīta Petkune – Krāslava, Antons Rancāns – Preiļi, Antons Slišāns – Balvi, Viktors Trojanovskis – Ludza, Pēteris Zeile – Rīga, Jānis Žugovs – Rīga, ārzemju biroja vadītājs – Alberts Spoģis Minsterē.

IEEJOT drīzumā Eiropas Savienībā, jau savlaicīgi der iepazīties ar vēsturiskajām vietām, bet jo sevišķi tām, kuru nosaukumi stipri līdzīgi Latvijā sastopamajiem. Ar Itāliju mūs saista Sutri, par ko jau bija publikācija, tagad — Anglona. Tās patiesi ir divas savstarpēji saistītas un tālas Dievmātes svētnīcas, kuru radniecīgie nosaukumi atšķiras tikai ar vienu burtu.

Anglona atrodas Itālijas dienvidrietumos Lugānijas apgabalā. Parastā kartē tās vārds nav atzīmēts, jo ir ļoti maza, ar nedaudzām mājām un tās pašas nav pārāk lielas. Taču šeit atrodas neparastas formas vairāk nekā 1000 gadus sena Dievmātes svētnīca. Savā laikā tā bija Anglonas pilsētas katedrāle, ko 5. gs. nopostīja goti (austumģermāņu ciltis, mūsu ēras sākumā atceļoja, domājams, no Skandināvijas uz Baltijas jūras dienvidpiekrasti, Vislas lejteces apvidū, 3. gs. sasniedza Dņepras un Dņestrā lejteci un 4. gs. pieņēma katoļticību).

Apkārtnes ticīgie nedaudz atjaunoja drupas un varēja turpināt godināt Jaunavu Mariju kā Karalieni, kurai klēpi Jēzus Bērns. Ko vairāk par seno Anglonu var uzzināt dažādās senlaiku vārdnīcās un, iespējams, kādā ceļvedī, ko var iegādāties turpat Anglonā. Nesen Itālijā izdota un krāsainām fotogrāfijām rotāta grāmata par

ALBERTS BUDŽE, PRĀVESTS

AGLONA — LATVIJĀ, ANGLONA — ITĀLIJĀ

visām Dievmātes 1539 svētnīcām Itālijā. Pestītājam un viņa svētajiem veltīto dievnamu skaits ir stipri mazāks, kopā ar Dievmātes svētnīcām to skaits pārsniedz 2000.

Arī Latvijā Dievmātei veltīto baznīcu skaits ir nesalīdzināmi lielāks nekā citiem svētiem.

Anglonā lielākā svētku diena ir 8. septembris — Dievmātes Dzimšanas diena. Minētajā grāmatā par Itālijas svētnīcām ir Anglonas baznīcas attēls, bet nav svētbildes. Vēl jāpiebilst, ka šis Itālijas apgabals bija grieķu jeb Bizantijas iespaidā.

Katoļu baznīcas vēsturnieks jezuītu tēvs St. Kučinskis domā, ka tajā laikā, kad Anglona bija Bizantijas valdnieka pārvaldē, Modenas bīskaps Vilhelms apmeklēja Ikšķili un tur atzina pirmā mūsu zemes bīskapa Meinarda svētumu. Iespējams, kāds mūsu Idriķa hronikas noraksts tika dāvāts arī Bizantijas ķeizaram. Domājot par legāta (pāvesta sūtņa) viesošanos Ikšķilē un, zinot, ka kopš 1209. gada Jersikas karaļvalsts daļēji bija Rīgas bīskapa īpašums, rodas neatbildēts vaicājums, kāpēc legāts Vilhelms neapmeklēja katolisko Jersiku, kur 1209. gadā jau bija Konstantinopoles (austumrita)

baznīcas ar šim ritam tik raksturīgām Bizantijas stila Dievmātes svētbildēm?

Indriķis savā hronikā neatzīmē, kādi bija svētbilžu nosaukumi.

1230. gadā notika Visvalža zemju pakāpeniska pāreja no austrumrita uz latīņu, ko veica Daugavgrīvas cisterciešu mūki. Vēsturē minēts, ka lietuviešu kuniģaitis karagājienos vienmēr vadījās līdz no Bizantijas atsūtīto svētgleznu.

Mums, neskatoties uz daudziem pētījumiem un minējumiem, trūkst pareizu ziņu par Aglonas vietas nosaukumu un par pašu Aglonas Dievmāti. Protams, Aglona ir sena vieta. No 1698.—1700. gadam darbojās dominikāņi — «baltie tēvi». Jau tolaik tā nebūs bijis kāds meža biežoknis, bet gan daudz senāka garīgās aprūpes vieta ar koka dievnamu, kuras vēsture kara postījumu dēļ, nav zināma. Sevišķi jāievēro, ka Livonijas piļu garīdznieki no tām apkalpoja arī tālu apdzīvotas vietas un tur tika celtas kapelas, lai veiktu dvēseļu aprūpes darbu.

Var pieļaut, ka Aglonā vēl pirms dominikāņiem bija kāda svētnīca, kuras svētglezna varēja noderēt pašreizējās Aglonas Dievmātes svētgleznas zīmētājam uz ozolkoka dēļiem par paraugu.

Nav izslēgts, ka pēc pareizticīgo atdalīšanās Bizantijas mūki un reizē misionāri ar svētbildēm varēja apmesties arī purvainās un mežainās vietās. Par tādu misionāru raksta Dagdas kungs Buiņickis savā vēsturiskajā romānā par baznīckunga Jordāna atmiņām.

Vēl jāievēro, ka netālu no Anglonas Itālijā cisterciešu mūkiem bija klosteris, viņi bija misionāri un nenogurdināmi tālu ceļu gājēji. Tā Anglona var būt saistīta gan ar austrumu mūkiem misionāriem, gan ar rietumu mūkiem cisterciešiem, kuriem kā bruņinieku ordeņa ierosinātājiem un cildinātājiem bija ļoti labi sakari ar Livonijas ordeni.

Savukārt mūsu zemē karalis Visvaldis 1230. gadā cisterciešu mūkiem, kuru klosteris atradās Daugavgrīvā, bija dāvājis īpašumu starp Līksnas upes ieteku Daugavā un kādu Kāšu (?) ezeru, ko daži vēsturnieki uzskata par ezeru pie Rēzeknes. Tāpat domā, ka Viškos senlaikos bijusi bīskapija un ka vācu ordenis to iznīcinājis. Par to vēsturnieki apgalvo, ka Rēzeknes pili ordenis sācis celt 1285. gadā, savukārt izcilais Latgales pētnieks un vēsturnieks G. Manteifelis piebilst, ka vācu ordenis to sācis celt, kad galīgi sakāvis Rēzeknes apgabala latviešus. Rēzeknes pils

uzcelta senās latviešu vietā.

Šie un līdzīgi vēstures dati rāda, ka latīņu rita katoļu baznīcas ieviešana Latgalē notika lēnām. Tālaika dokumenti gājuši bojā, ordenim dedzinot Rīgas arhibīskapa arhīvas Koknesē, gan vēlāko laiku Maskavas postījumos. Tomēr nevar teikt, ka līdz jezuītu darbībai 17. gs. sākumā Latgalē būtu uzglabāties senais pagānisms, kāds tas bija līdz Svētā Meinarda darbībai.

No 13. gs. beigām līdz 16. gs. sākumam pamazām nostiprinājās miers Livonijā un reizē ar to katoļu Baznīca, kuras centrs bija gan arhibīskapa, gan ordeņa pils un no tām veidotās lauku novadu aprūpes vietas, arī Aglona paplašināja darbību.

Nav šaubu, ka Anglonas cisterciešiem bija sakari ar tāda paša klostera brāļiem Daugavgrīvā.

Par Anglonu saucas arī kāds neliels apgabals Sardīnijas salā Itālijā (arī tā Vidusjūrā 6.—7. gs. bija Bizantijas rokās, no 1861. gada iekļauta Itālijas sastāvā, 1976. gadā tur bija 1,57 miljoni iedzīvotāju). Tas tikai pastiprina senās Anglonas Dievmātes vārda un slavas izplatību.

Tāpat Lietuvā netālu no Akmenes ir Aglonas upe. Pētījumi nākotnē atklās vēl daudz nezināmā mūsu tautas un Baznīcas dzīvē.

MARIJA LABANOVSKA, KĀRSĀVAS 1. VIDUSSKOLAS VĒSTURES SKOLOTĀJA SKOLU IZVEIDE KĀRSĀVAS NOVADĀ

Izglītības sistēmas attīstībai novadā ir nepilni 200 gadi, protams, īss laika posms, salīdzinot ar pirmajām skolām Rīgā (Domskola dibināta 1211. g.) un citos Latgales novados (Daugavpili 1628. g.). Pirmā skola Kārsavā atvērta pie Malnavas Romas katoļu draudzes baznīcas 1809. gadā, līdzīgas darbojās vēl pie aptuveni 20 draudzēm. Kārsavā uzturēja katoļu draudze, skolēnu nebija daudz, mācības notika krievu valodā, nedaudz mācīja arī poļu valodu.

Realizējot pārkrievošanas politiku, katoļu garīdzniecībai visā Latgalē bija liegts nodarboties ar jaunatnes mācīšanu, pakāpeniski sāka slēgt draudžu skolas un 19. gs. 60. gados to likvidācija bija pabeigta. Protams, tika slēgtas arī Kārsavas draudzes skola.

Tikai 1886. gadā Kārsavā atvērta tautskola, kura darbojās pēc 1864. gadā apstiprinātā «Nolikuma par elementārājam tautskolām». Mācības notika krievu valodā, vielu bija paredzēts apgūt trijos gados. Tautskolā pasniedza ticības mācību, lasīšanu, aritmētiku, vēsturi, ģeogrāfiju, skolotāji, kuri visbiežāk bija pareizticīgie, raudzījās, lai skolēni savā starpā nerunātu latviski, kas to uzdrošinājās savā dzimtajā valodā, noteiktu laiku bija jāstaigā ar kaklā uzkārtu dēlīti ar uzrakstu: «Govoril po latiškī».

1897. gada Krievijas vispārējās tautas skaitīšanas dati liecina, ka Kārsavas pagastā dzīvoja 7205 cilvēki, no kuriem 4162 grata lasīt, bet skolās bija mācījušies tikai 359 cilvēki. Tātad, lielākā daļa novada iedzīvotāju lasītprasmi apguva mājās.

1898. gadā Kārsavā atvērta vēl vienu tautskolu. 20. gadsimta sākumā Kārsavas pagastā atvērta 7 tautskolas: 1901. gadā Kārsavas stacija, kuru drīkstēja apmeklēt tikai dzelzceļnieku bērni, 1902. gadā — Nesteros, 1905. gadā — Kaupužos, 1905. gadā Žurilovā, 1907. gadā Bondaros (vēlāk Vitoli),

1908. gadā — Stiglovā, 1913. gadā — Morozovkā (vēlāk Ziemeļi). Tās bija nelielas, ierīkotas zemnieku mājās un aizņēma 1—2 istabas, mācības joprojām notika krievu valodā, izņemot ticības mācību, kuru pēc 1905. gada lēģa latgaliski. Šīs skolas darbojās ar pārtraukumiem, mācības sākās vēlā rudenī, kad pabeigti lauku darbi, un beidzās agrā pavasarī, sākoties ganu gaitām un darbiem tīrumā. Daudzas ģimenes trūcīgo apstākļu dēļ varēja mācīties viens vai divi bērni, parasti pēc tradīcijas tie bija zēni.

Pēc Latvijas valsts izveidošanās pirmo reizi novada vēsturē atvērta skolas ar latviešu mācību valodu, 1920. gadā — Kārsavā, Krievijos, Naglānos, 1926. gadā — Rančos, 1929. gadā — Tronovā, ar 1920. gadu uz latviešu mācību valodu pārgāja arī agrākajās tautskolās Nesteros, Kaupužos, Bondaros, Morozovkā, Kārsavas stacijā. Tās bija četrtklāsīgās pamatskolas, kur mācīja latgaliski, bet literālo latviešu valodu pasniedza kā atsevišķu priekšmetu. 1929. gadā Kārsavā atvērta sešklasīgo pamatskolu, kurā, sākot ar 5. klasi, visas mācības notika literārajā latviešu valodā, bet latgaliešu palika kā atsevišķs priekšmets.

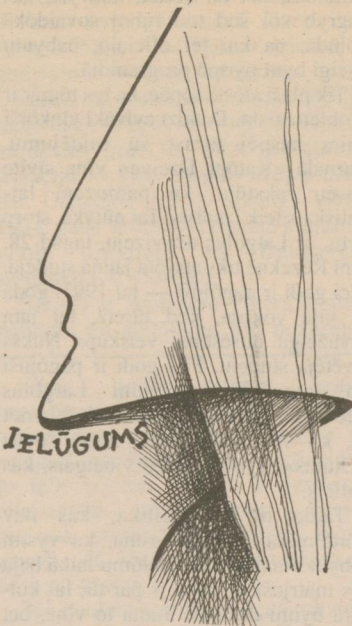
1921. gadā ar Zemkopības ministrijas gādību Malnavas muižā sāka darboties lauksaimniecības vidusskola, novada jauniešiem radās iespēja iegūt vidējo izglītību.

Izmantojot mazākumtautību tiesības, kuras garantēja neatkarīgā Latvijas valsts, 1920. gadā Kārsavā darbu uzsāka krievu un ebreju pamatskolas, bet 1922. gadā ebreji šeit atvērta savu ģimnāziju (niestā ebreji bija 42 procenti no visiem iedzīvotājiem). Bet 1932. gadā, reorganizējot šo ģimnāziju, darbu uzsāka jauktu tautību ģimnāzija ar latviešu mācību valodu.

Pēc otrā pasaules kara sākās skolu skaita samazināšanās, latviešu pamatskolas tika likvidētas 8 apdzīvotās vietās, bet Kārsavā apvienoja krievu un latviešu skolas, 1959. gadā izveidoja divplūsmu vidusskolu. 1959. gadā mūsu pilsētā darbu uzsāka bērnu mūzikas skola.

Šodien novadā ir Vitoli un Salnavas (bijusi Kaupužu) pamatskolas, Kārsavas I un II vidusskolas, Malnavas valsts lauksaimniecības tehnikums.

VIZĪTKARTE — LATGALES KRĀŠNUMS

Ta uz kārtējo izlaidumu skolēnu vecākus un draugus, skolas draugus aicināja ielūgums. Makašānu amatu vidusskolai nekad nav trūcis draugu visā mūsu valstī un netrūkst arī

ciemiņu viesmīlīgajā skolā pie skaistā Makašānu ezera, to papildinām bija izlaiduma dienā. Šīs skolas vizītkarte ir pati Latgales krāšņā daba ar pakalniem un līdzenumiem, kur vasaras saules staros peldas bērzi, vēri

*Laipei lūdzam
Jūs uz Makašānu
Amatu vidusskolas
12. klašu izlaidumu,
kas notiks
šī gada 22. jūnijā
plkst. 15.00*

un sili, bet ja gadās ieplaka, tad tajā katrā ziņā spoguļojas ezers vai vismaz upe. Makašānu pagastu apvij senieni vēsturiski notikumi, tā adrese ierakstīta daudzu Latgales un visas Latvijas slavenību biogrāfijās, bet pēdējos gados saistīta ar Rancānu ģimeni: enerģisko direktori Lūciju, kokačnieku Antonu un viņu meitu mākslinieci Gundegu. Viņiem un

citiem pedagogiem pateicoties šeit, vecajā pagasta namā, bet tik daudz jau parveidotā un papildinātā, tagad ir rēta, bet novadam ļoti vajadzīga un noderīga un noderīga mācību iestāde — amatu vidusskola, kur mācījušies, mācās un nāks mācīties jaunie cilvēki no visas Latgales.

Puiši te iemācās kokgrīšanu un galdniecību, meitenes — aušanu, adīšanu, šūšanu un rokdarbus. Tas ir kā lieliska piedeva vispārējai vidējai izglītībai. Var apgūt arī dārzkopību, jo pie skolas ir bagātīgs augļu koku dārzs, tā nodarbojas ar dārzeņkopību. Audzēkņi pēc izvēles mācās divas svešvalodas — vācu vai angļu.

Tātad, mazs rezumējums: skolu beidzot jaunais cilvēks iegūst vidējo izglītību un piedevām var vēl saņemt arī zeļļa diplomu. Tas ir ļoti daudz.

Vēl te māca dejas, darbojas dažādi pulciņi, audzēkņiem ir plašas iespējas iepazīties ar savas valsts skaistākajām pilsētām, pabūt kultūrvēsturiskās vietās, redzēt neatkārtojamās dabas jaukumus, jo allaž braukšanas kārtībā divi autobusi.

Skolas durvis nu plaši atvērtas jaunai audzēkņu uzņemšanai. Lai gribētājus nebaida — uzņemšana notiek uz individuālo pārrunu pamata, nav jācikstās ar eksāmeniem. Bet vai Latgalē trūkst zēnu un meiteņu, kuri gribētu tikt pie amata prasmes?

NORMUNDS DIMANTS

DZEJA BĒRNIEM

*Es nezīnu, vai ceļa stabs
Ir sevī slīkts vai ļoti labs.
Es nezīnu, kam debesīs
Tāds prāts, ka šodien list un list.
Pa peļķēm izbradājos es.
Kas jaukāks vēl uz pasaules!
Pat vecais, baltais ceļa stabs
Man šobrīd liekas tikai labs.*

*Pa ielu gāju es,
Un brālītis mans gāja.
Nezin kādi huligāni
Arī turpat slāja.
Nezin kādi huligāni
Prasīja, cik laiks.
Brālītss man pateica,
Viņš no dabas maigs.
Huligāni prasīja
Uzpīpēt un naudū.
Lielu spēku atbildei*

Pēkšņi sevi jaudū.

Huligāniem piepeši

Radās ātras kājas.

Es ar savu brālīti

Gājām tālāk mājās.

Šurp, grāmatas, uz skolu,

Es būšu teicamnieks.

Bet, vai par to būs kādam prieks,

Tas man ir tīrais nieks.

Jau grāmatīņas lasu es,

Bet puikas bumbu spēlēt sauc.

Nē, nebūšu es teicamnieks,

Bet toties izspēlēšos daudz.

Šodien nomira sunītis.

Mēs visur ar viņu gājām.

Viņš mani tik labi saprata,

Daudz gan mēs nerunājām.

Izraku dobi smiltājā,

Ieliku tajā draugu.

Cik ļoti man tagad pietrūks tā,

Kas klusūtēm teica: «Vau...»

RAKSTA NAUTRĒNU VIDUSSKOLAS SKOLNIECES

J. Deniškāne:

— Dienasgaismas spuldžu apgaismojums skolā nav ieteicams, jo nav labvēlīgs veselībai, skolā tās ir 8 kabinētos, pavisam 172 spuldzes, no kurām 37 nedeg.

I. Belinska:

— Kvēlspuldzes ir izplatītākais apgaismojuma veids skolā — 171, tomēr apgaismojums nepilnīgs. Tagadējie kupoli nepietiekoši izkliedē gaismu, tie ir vaļēji un nedroši, arī spuldzītes pārklājas ar putekļiem. Vecos varētu nomainīt ar lēzenas formas kupoliem, kuri neaizturētu gaismu. Elektroenerģijas taupīšanai varētu iegādāties firmas «Philips» spuldzes, kuras dārgākas, bet patērē 10 reizes mazāk elektrības, ir spožākas un ilgāk kalpo.

(«ŽUBURI»)

Foto: H. Meinarts

Kardināla Julijāna Vaivoda fonds, kuru nodibināja Antoņina Vaivode sava vīra dipl. ing. Jāņa Garanča piemiņai, šogad piešķīra literāro balvu \$ 3.000 apmērā dzejnieci Annai Rancānei par grāmatu «Advente».

Fonds jau apbalvojis rakstnieci Melāniju Vanagu par grāmatu «Veļupes krastā», atbalstījis Zentas Mauriņas tautas augstskolu Ventspilī, Aglonas baziliku un Rīgas operu.

Balvu dzejnieci Rancānei pasniegs Toronto Dziesmu svētku laikā rakstnieku cēlienā «... Un tad mēs aizdedzam sveces», 6. jūlijā.

Dr. E. ŪPENIEKS,
kardināla fonda pr.,
B. LOGINS, kasieris

PĒTERIS LŌCIS

VLADISLAVS LŌCIS
(1912.—1984.) — LATGALIŠU
IZDEVĒJS, RAKSTNĪKS UN
SABĪDRISKS DARBINĪKS

Zimis 1912. gada 26. janvārī Drycānu pogosta Lōčus, lauku amatnīka — kaļva — zemnieka saimē, mōcējis Piļcines un Drycānu pamatskolās, Aglyunas gimnazijā, Latgolas Tautas augstskolā. 1935.—1936. godā dīneja Latvijas armijā Ludzā, 3. lūzmetēju rūtā.

1938. godā īsoce sovas dzeives golvonu dorbu — latgališu grōmotu un preses izdūšonu, kŭ darēja vysu sovu myužu kai Latvijā, tai arī trimdā Vōcijā, vadeidams trejs izdevniceibas: J. Cybujska (1939.—1940.), Vladislava Lōča (1942.—1954.) un Latgaļu izdevniceibu (1955.—1984.), taidā veidā saglobōja latgališu rakstniceibu un drukōtū vōrdū.

Vladislavs Lōcis sarakstējis romanu «Myuža dinas» (1939.) — tautas dzeives epopeju, un daudz publicistisku rokstu.

Miris Minhenē 1984. goda 30. decembrī, apglobōts Minhenes Rītumu kopūs, 1992. godā pōrāplobōts Piļcines vacajūs kopūs.

Šodien sākam publicēt dzejnieka Andra Vējāna rakstu par Vladislavu Lōci.

ANDRIS VĒJĀNS

GĀJPUTNU DZIESMA DZĪVO

VLADISLAVS LŌCIS-VAIDEĀNS — LATGALES RAKSTU
SAVĀCĒJS UN GRĀMATU IZDEVĒJS

1943. gadā Daugavpilī izdotā Jāņa Klīdzēja stāstu grāmata «Gājputnu dzīve» tapa par simbolu rakstniekam un viņa lasītājiem, tāpat kā Tāļa Matīsa iedziedātā Briežavas Benedikta «Brūnācīte» kļuva par šķiriskās un gaidu dziesmu vairākām paaudzēm tēvēmē un emigrācijā. Vladislavs Lōcis, bezdibeņa malā stāvot, pasargāja no bojāejas latgališu literatūru. Tāpēc ar cieņu un pateicību gribu vēl un vēlreiz pārlasīt Lōča novadnieka un pēcteča Jāņa Elkšņa klajā laisto sava sārba darbu izlasī, kuras titulam tās kārtotājs un komentētājs Ilona Salceviča izvēlējās kāda raksta nosaukumu «Tautas gors» (1992.).

Par ko 20. gadsimta sākumā tikai sapņoja Francis Trasuns un Francis Kemps, Nikodems Rancāns un brāļi Skrindas, to šī gadsimta vidū un otrā pusē piepilda šis uzņēmīgais un nelokāmais Dricānu vīrs. Viņa dzimtas uzvārds cēlies no Piļcines apkaimē kādreiz brangajiem auzu laukiem, kuros pamieļoties iegriezušies spēcīgi meža zvēri. Bet varbūt uzvārds radies arī no Vladislava vectēva Augusta, stiprinieks, kas, kādudien glābdams sievu, pieveicis uzbrucēju — milzu pekaini. Kopš tiem laikiem agrākie Rataniki kļuvi par Lōčiem. Ar viņu ciemu turpmāk tā sākuši saukt.

Bet kur meklējamas saknes pseidonimam — Vaideāns, ar kuru tiek parakstītas pirmās publicistiskās apceres avīzē «Latgolas Vārds» (1931) un katoļu jaunatnes žurnālā «Saulēite»? To izlasēs «Tautas gors» sastādītāja, un kārtotāja Ilona Salceviča skaidro: «... Vaideāns? Īspējams, ka tūs rodos, dūmojūt par sovas tautas gryutū, bādu pynū liktini voi latgaliski pareizōk byutu — nūlicimī.»

Ar novada preses izdevumiem Vladislavs iepazistas jau mājās. Tos abonē tēvs, no skolas nes māsa Magdalena. Vēl no cara laikiem istabā glabājas «Dryva». Zinātkārajam zēnam šī lasāmviela rūpīgi jāiesien vākos un jāsargā no sārba Juzika, kas allaž meklē papīru, kur ietīt smēķi...

Liktenīga ir jaunā Lōča sastapšanās ar Nikodemu Rancānu. Aglonas ģimnazijas direktors, kuram grāmatu izdošana ir sens sapnis, no sirdslieta, pus pa jokam, pus nopietni apķērīgajam skolniekam saka: «Vuicis tagad un gatavojis par drukavōtōju, maņ ir saraksteitas daudzi grōmotas, varēsi tōs izdrukavōt, myusim izdrukavōtōju nav.»

Šie it kā nejausi izteiktie vārdi kļūst par pravietisku novēlējumu ilgajam un pašreizējam darbīgajam grāmatnieka mūžam. Ciriša ezera krastos sadraudzējies ar Andrija Jūrdža mazdēlu Jōni Cybujski, dricānietis piedalās skolas literārajā pulciņā «Austra», raksta audzēkņu žurnālītī «Ceņšūnis».

Trīsdesmito gadu beigās abi jaunieši nolemj dibināt izdevniecību.

V. LŌCIS — IZDEVĒJS

Kur ņemt līdzekļus? Vienu Jūrdža rokraksta sējumu Vladislavs atrod dzimtajā pusē. Otru Jōns izlūdzas no mātes. Ar asarām viņa šķiras no tēva dāvanas — pūra dārguma. Par divām grāmatām Valsts bibliotēka entuziastiem samaksā 500 Ls. Pašiem iekrāti 400 Ls. Vēl pus tūkstoti aizdod Daugavpils krājaizdevu kase, tautā saukta «Paberžu banka». 1500 Ls pasākumā iegulda Čupišu ģimene, kas apgādā ar telpām — atvēle personisko namu Daugavpilī — Alejas ielā 3.

Alma Čūpīte kļūst par Vladislava Lōča domubiedri, palidzi un dzīves līdzgaitnieci garajos darba gados, dalidama ar viņu visas rūpes, retas laimes stundas un gaužām biežās nedienas.

Pēdējo izdevējam ir bezgala daudz. Jau pats sākums ir neiedomājami smags. Sabiedrisko lietu ministrijas ierēdņi latgališu grāmatu izdošanu uzskata par separatīsmu. Tikai griežoties pie paša Valsts un ministru prezidenta, un atgādinot, ka Cibulskis ar Lōci grib iespīstā veidā turpināt kādreiz Andrija Jūrdža ar spalvū pie kvēpekļa un sveču blāvās gaismas sāktu darbu, — jā, tikai tad — pēc mēnešiem garās un ilgās, neatlaidīgās klauvēšanas pie Rīgas priekšnieku kabinetu durvīm — tikai tad 1939. gada aprīlī tiek saņemta atļauja laist klajā... piecas grāmatas... Bet bija pieprasīti 36 izdevumi! 1940. gada jūnijā, Dziesmu svētku laikā, šie jaunumi rotā grāmatu izstādī, kas rāda gan rakstniecības attīstību novadā, gan paver tās perspektīvas. Vladislava Lōča-Vaideāna romanā triloģijās «Myuža dinas» 1. daļa «Brōļi» vēsti par izdevēja dzimtas likteņiem, kas individuālos tēlos izteic apgabalām raksturīgo vēstures gaitu. Jura Pabērza Rakstu pirmajā sējuma apkopota autora dzeja. Profesora Boļeslava Brežgo pētījums aplūko Latgales zemnieku stāvokli krievu cariskās dzimtbūšanas laikos. Tiem blakus redzami divi tulkojumi un «Tāvu zemes kalendārs», kas iznāk līdz pat mūsu dienām.

Manuskriptu sagatavošanas darbs

turpinās arī 1940.—41. gadā. Brīvvalsts periodā izaugusi jauna talantīga rakstnieku un zinātnieku paaudze. Dažiem autoriem pat politisku pārmaiņu un juku laikos tiek izmaksāti honorāri. Tāpēc, atkal rodoties pirmajai iespējai iespīst grāmatas, tās pārsteidzoši straujā tempā nāk klajā. Paradokss: grūst materiālas vērtības un bojā iet cilvēki, brāļi ceļ šauteni pret brāli, bet latgalieši turas. Daugavpilī veidojas izdevniecība, kurā strādā trīsdesmit divi darbinieki. Istabās pulcējas autori un lasītāji, laicīgās inteliģences pārstāvji un garīdznieki — gluži kā lauku sētās to dara labi sārbi, lai apspīestu svarīgākos kopdarba vaicājumus. Rakstammašīnas kā steidzīgi dzeņi iekal burtus manuskriptu lapās.

1943. gadā sāk iznākt plašs laikraksts «Latgolas Bolss», dienas gaismu ierauga literāri zinātniska rakstu krājuma «Olūts» seši sējumi. Sāpšos jau tēlojas žurnāls lauksaimniekiem «Orōjs».

Kā sēnes pēc lietus parādās romāni, stāstu un dzejoļu grāmatas. Madsolas Jōņa «Lynū zidī» iezīmē latgališu liriskas augstu māksliniecisku pacēlumu. Viens no pašreizējiem izdevniecības redaktoriem Norberts Trepša atklājas arī kā spilgts fabulists, vērienīgs kritiķis un romānists. Viktors Vonogs redakcijā aug par nopietnu vārda mākslas vērtētāju un prozaiķi. Staņislavs Saušs, būdams izdevniecības tehniskais redaktors, aplicina krietnas organizatora spējas. Viņu atmiņās bieži atdzīvojas kara gadi Daugavpilī, kļūst redzams kultūras darbinieku entuziasms. Darbā nepieciešamas ne tikai zināšanas, dzimtā novada mīlība, bet lieti noder arī praktiskas iemaņas. Vajadzības reizē vācu ierēdņi jāpacienā ar cūkas cepeti, — to noprot izdevniecības vadītājs, un Lōča māte gādā, lai mājās bēniņos pie sijas allaž karātos pamatīgi šķiņķu gabali.

Izdevējam jātiek galā arī ar Latvijas pašpārvaldes «papīru graužējiem», kuri aizliedz ārpus Latgales izplatīt latgališu izdevumus. Vecajam ieraugam sīksta daba.

Tomēr, gan pārvarot okupācijas oficiālo palīgiestāžu niknu pretestību, gan uzveicot «savu sārba» intrigas, skaudību, nenovīdību un šaursirdību, — nepilnu divu gadu laikā (1943—1944) nāk klajā trīsdesmit grāmatu! Izdevniecības darba vainagojums — daudzpusīgs literārus un kultūrvēsturiskus materiālus apkopotājs

sējums: «Rokstu krōjums latgaļu drukas aizlūguma atceļšonas 40 godu atcerei» (1944).

Paredzētie jubilejas sarikojumi, fronteī tuvojoties, notiek tikai atsevišķos pagastos, arī Nirzā, bet Rēzekne ir jau sagrauta, izdevniecībai jāatstāj Daugavpils... Daži laikraksta «Latgolas Bolss» numuri vēl iznāk Rīgā, arī pēdējā grāmata — Martas Skujas «Naziņā».

Kaut šī dzejoļu krājuma nosaukums izsaka ne tikai autores, bet arī Vladislava Lōča un viņam uzticīgo līdzstrādnieku sajūtas un pārdzīvojumus, tad tomēr svešumā, Vācijas gruvešos, viņš nepazūd. Atradis patvērumu Bavārijā, senajā Dievmātes svētnīcā Altetingā, kuru itin kā Aglonas baznīcas dievkalpojumu virakā ieskauj dūmakainie Alpi, Vladislavs Lōcis jau divdesmit sestajā dienā pēc hitleriskās Vācijas kapitulācijas atjauno izdevniecību. Līdz 1945. gada beigām iznāk piecas grāmatas. Jāņa Klīdzēja «Upe plyust» un Marijas Andžānes «Jaunī zōboki» — pirmās gāju bezdelīgas, astopas lappuses plānas brošūriņas izteic bēgļu aiziešanas rūgtumu un kļušu cerību — reiz atgriezties mājās. Antona Rupaiņa un Franča Murāna dzejoļu pavada dzimtenes ainavu foto attēli.

Pamazām latgaļu izdevniecības darbs kļūst arvien plašāks un rosīgāks. Pie lasītājiem dodas avīze «Latgola» (vēlāk ar agrāko nosaukumu — «Latgolas Bolss»). Iznāk septītais «Olūts». Simts sešdesmit vienu numuru piedzīvo literārs žurnāls «Dzeive». Latgales pētniecības institūts pulcina zinātniekus rakstu krājumā «Acta Latgalica», kas ar astoto sējumu tagad turpina gaitas Latvijā. Vladislavs Lōcis atsaucas sava

V. LŌCIS 1971. GADA 12. JŪNIJĀ LATGAĻU PĒTNIECĪBAS INSTITŪTA SANĀKSMĒ

ilggadējā domubiedra un palīga aicinājumam: «latgaļu preses glōbšonai» pie izdevniecības tiek nodibināts Andrija Jūrdža fonds. Par galveno darītāju arī tajā kļūst Vladislavs Lōcis, jo Trepšu-Neikšāniti arvien vairāk saista citi uzdevumi un intereses.

ZEMESSARDZE
MĀCĀS

Kā jau regulāra bruņota veidojuma zemessardzes funkcijās ir gan rīkoties ar kaujas ieročiem, gan orientēties pēc kartes, gan saskaņoti dar-

boties un veikt dažādus uzdevumus nepazīstamā apvidū, sākot ar pārvietošanos uz uzdoto apvidu pagaidu un ilgākam laikam paredzētas bāzes izveidošanu, patrulēšanu un mežu ķemmēšanu, un beidzot ar slēpņu ierīkošanu, dažādu objektu ieņemšanu un tamlīdzīgi. Preiļu 35.

zemessardzes bataljonā šādas mācības kopā ar šaušanu mērķi no dažādiem attālumiem un stāvokļiem rīko visas rotas.

Taktiskajām mācībām, ko ievada teorētiskas nodarbības, allaž rūpīgi gatavojas bataljona pirmā rota (komandieris Imants Brokauskis), kurā

ietilpst Preiļu pilsētas, Upmalas un Sutru pagastu zemessargi. Ziemā visiem bija jāizpilda šaušanas ieskaites no 200 metru attāluma guļus no balsta, pašu spēkiem ierīkotajā šautuvē, līdz tai un atpakaļ pa dziļo sniegu jāmācās pārvietoties un reaģēt dažādos gadījumos, sastopoties ar «ienaid-

nieku». Pavasarī šeit pat rota pa nodaļām veica uzdevumu pārvietoties pa dažādiem maršrutiem uz kopīgu dislokācijas vietu, pārvarot ūdens šķērslī un mežainu apvidu.

Vasaras nodarbības jūnijā bija paredzētas diennaktij, tajās tāpat ietilpa slēpna pārvietošanās (lai neredz ne pārbaudītāji, ne arī vietējie iedzīvotāji) uz patruļbāzes vietu un tur jānoslēpjas, tad jāizlūko apkaime, jāierīko slēpnis un jāiegūst «ienaidnieka» automašīna, bet pēc pusnakts, pārvarot piecu kilometru attālumu no patruļbāzes un virtoties pēc kartes pa meža stīgām un ceļiem, jāizlūko iespējamie pretinieka spēki kādu pamestu māju vietā, bet, ja tie izrādītos nelieli, jāiznīcina.

Rotas karēivji bija gan «savējie», gan «pretinieki», katrs veicot savus uzdevumus, darbojās viena vada sastāvā (komandieris Rūdolfis Paeglis, bet rotas komandieris ar štāba darbiniekiem bija eksaminētāju lomā).

Attēlos: mācības ziemā un vasarā.
A. MEŽMAĻA un J. OBRU-
MĀNA foto

MAZS CINĪTIS

Sākums 1. lpp.

attīstības ministru Gaiļa kungu, gan Jurkāna kungu kā pašvaldību īpašu uzdevumu ministru. Problēmu risinājums sāks ir, bet kā attīstīsies tālāk, grūti pateikt.

J. Ž.: — Šodien jūs tikāties ar Preiļu iedzīvotājiem individuālā pieņemšanā. Kādi iespaidi par to?

P. Tabūns: — Godīgi sakot, te tās pašas problēmas, kuras ir Balvos, Rēzeknē, Daugavpilī un visos citos Latgales, jāsa, arī visas Latvijas rajonos. Tā ir cilvēku lielā mērā nabadzība, pilsētās — izdzīvošanas problēmas, īpaši pensionāriem ar niecīgo pabalstiņu, pie tam viņiem jāmaksā par dzīvokli, tāpat nonāk parādās, nevar norēķināties. Aizvien turpinās problēmas ar īpašumu atgūšanu dažādās niansēs, kur tas vēl nav atgūts. Arī pašu nezināšanas dēļ. Lai gan represētie nekad nav īpaši bijuši tādi, kuri visvairāk sūdzētos, šodien viņi bija atnākuši daudzi. Tie, kurus skārušas komunistiskā režīma represijas un vēl nav saņēmuši kompensācijas par iznīcinātajiem, atņemtajiem īpašumiem. Šodien, 14. jūnijā, tas īpaši sarūgtina, ka vēl nav atrisināts viss. Bija vairāki vīri, kuri izvirzīja vispārējās valsts attīstības problēmas, viņu jautājumi: kāpēc tāda Saeima, kāpēc tāda valdība, kāpēc tādi deputāti, kāpēc tie, kuri neko nav darījuši Latvijas labā, aizvien sēd Saemā vai valdībā. Desmitiem jautājumu, kas skāra vispārējās mūsu valsts attīstības problēmas un bēdas.

Paldies deputātam Pēterim Tabūnam par interviju!

I. ILUTA

MIRKLI, APSTĀJIES!

Uz galda stāv balta, balta svece. Tā deg, izstaro gaismu un siltumu, rad savas karstās asaras...

Man liekas, tas jau ir kādreiz bijis. Jā, atceros! Arī toreiz dega svece, tikai asaras es nerūdēju. Tādi taču ir cilvēki — ja pašam sirdi laime un prieks, cita asaras paliek neievērotas.

Tad biju laimīga. Domāju, ka tā būs vienmēr. Tomēr kļūdijos. Laimes mirklis pagāja nežēlīgi ātri. Varbūt man vajadzēja kliegt pilnā balsi: «Mirklī, apstājies!»? Nekliedzu. Nekas nav mūžīgs, pat mīlestība...

Kādēļ tāda nežēlība?

Nu, lūk, svece izdegusi, ātri aizgājis atmiņu mirklis. Svecīt, kāpēc tu raudāji?

TV
RAIDĪJUMU
PROGRAMMA

NEDEĻAI NO 24.—30.

JŪNIJAM

LTV II PROGRAMMA —
LATVIJAI

Piektā, 28. jūnijs

19.00 — 19.20 LTS ziņas.

Sestā, 29. jūnijs

19.10 — 19.40 «Olīti».

Svētdienā, 30. jūnijs

19.10 — 19.40 Kultūras programma «Svētdienā».

LTV II PROGRAMMA — AUS-
TRUMLATVIJAI

Piektā, 28. jūnijs

20.30 — 21.00 Ziņu apskats «Nedēļa» (kr. val.)

LATGALES kultūras centra izdevniecība (vad. J. Elksnis) šopavasār piedāvāja sēngaidītus zinātniskas ievirzes izdevumus: «Latgalešu literatūras vēstures programma» (sastādījusi I. Muizniece) un «Nacionālo procesu un Latgales novada kultūrvēstures problēmu izpēte» (sastādījis J. Brolišs, mākslinieks J. Svenčs).

Zinātniski praktiskās konferences iesniegto darbu tēzes, ietvertas 68 lappusēs Aglonas bazilikas Viļņu tipogrāfijas (vad. E. Broka) meistaru poligrāfiski kvalitatīvi izveidotā grāmatīnā, man atmiņā atsauc 1995. gada maija kultūrdarba rosību rajonā un mūsu pilsētā, kad gatavojamies un sagaidījām zinātnieku, novadpētnieku, pedagogu, dzejnieku, meklētāju un domātāju saietu Rēzeknes augstskolā.

Latgales KC izdevniecības grāmatu, grāmatu grafikas, stājgrafikas izstāde, kurā eksponēja L. Gadzinas, J. Gailuma, P. Gleizdāna, G. Krolļa, I. Pūplavskas, J. Svenča darbus, salīdzinājumā ar pārējām grāmatu skatēm (plašāk J. Elksnis 55. lpp.) izcēlās ar estētiskām grafikas mākslas un grāmatu dizaina kvalitātēm, emocionālo piesātinātību.

Bija zinātniski praktiskās konferences plenārsēdes un 5 darba sekcijas: 1. Nacionālo procesu un Latgales novada vēstures problēmu pētīšana, darbu vadīja K. Počs, J. Brolišs, L. Logina.

2. Kultūras vērtību un nacionālās kultūras biedrību darbības izpētes jautājumu, vadīja S. Poča, P. Ančupāns, E. Žeire.

3. Latgalešu literārā (rakstu) valoda un literatūra latviešu kultūras aprītē, vadīja A. Breidaks, I. Kristovska, O. Seiksts.

4. Pedagoģijas problēmas, I. Kāposta, I. Damba, E. Pokratniece.

5. Nacionāli novadpētnieciskie faktori un ekonomikas problēmas, J. Zeļonka, A. Pelšs, I. Kuzmane.

Piedalījās 7 valstu zinātnieki — S. Adamavičute (Viļņa), B. Barasa (Polija), N. Deņisjuka (Minska), R. Grigorjevs (Maskava), M. Kolotkins (Novosibirskā), V. Rimša (Kauna), I. Ševčuka (Tartu), V. Zeimaļš (Sanktpēterburga), Latvijas augstskolu autoritatīvi mācību spēki un zinātnieki P. Zeile (Mākslas akadēmija), I. Apine, P. Laizāns, T. Lapsa, A. Breidaks, A. Stafecka, L. Leikuma, A. Vulāne (Latvijas universitāte), V. Meņšikovs, H. Soms (Daugavpils pedagoģiskā universitāte), A. Reķēna (Liepāja), I. Liepiņa (Jelgava). No Rēzeknes augstskolas — D. Bojāre, J. Brolišs, S. Brūvere, I. Damba, I.

ONTONS SLIŠĀNS

KAS BYUS TUOĻUOK?

Augustā byus pagājušs četri godi, kai nūtyka I. Pasaules latgališu konference. Apjūmeigais tuos aicynuojums ar Latgolas Studentu centra papyldynoutū aicynuojumu ir nūlykti molā i izalik tai, ka šī — latgališim tik pat vēsturiski dokumenti, kai 1917. goda Rēzeknes kongresa lāmumi, ir dūmuoti tik viņ kai zynuošonai, ka taidis fakts ir bejs, a na eistynuošonai dzeivē.

Vīna nalaime ir tei, ka konference napīnēme manis itekti lāmumu nūdybnuot patstoveigi dorbojūšus Pasaules Latgališu konferences izviduotu sabidrisku organu vaļdes, padūmes voi orgkomitejas veidā, kas riupeitūs par konferences lāmumu izplateišonu vysuos latgališus iintere-sejušuos vaļstis i sabidriskajuos voi politiskajuos organizacejuos, kai ari organiziteu dorbu pi nuokušuos konferences sagatavošonas.

Laiks it. Latvejas vaļsts nūstasyprnoy i isakļauņ pasaules vaļstu politiskajā i saimnīcyskajā kūpeibā. Vaļsti teik plānuotas i eistynuotas dažaidas reformas. A... ir juosoka vīns, ka latgališu, a vēl mozuokā mārā Latgolas kai kompakta kulturvēsturiska regiona interesēs teik nymtas vārā minimāli.

PĒTERIS GLEIZDĀNS

SOCIĀLI EKONOMISKO PROCESU LOĢIKA

Kristovka, Z. Krūmiņa, I. Kāposta, L. Lielbārdis, I. Muizniece, V. Ņikitina, K. Počs, S. Poča, A. Pelšs, E. Pokratniece, O. Seiksts, I. Siliņeviča, A. Sidorāne, L. Šļubere, J. Veips, N. Jaunliņņa, B. Jarinovskis, A. Juško, J. Zeļonka, R. Zeļenkova, Rēzeknes prominentas personas E. Jurkāns, A. Gavare, J. Elksnis, P. Keišs un citas, studenti V. Boronņenko, V. Vilkaite (Daugavpils), S. Čaplinska, L. Certagonova, R. Grišāne, L. Ļamane, V. Lazdāne, L. Logina, A. Lubkina, S. Medīna, I. Ratnika, A. Seļakova, L. Silinika, V. Stepīņa, J. Vaiņode, A. Veide-Šķestere, E. Žeire (Rēzekne) un nolasīja vairāk par 100 referātu un ziņojumu.

Autorreferātos kopumā izskanēja sabiedrisko procesu visārežģītākā aprīte, kāda ir kultūras vērtību radīšanai un attīstīšanai un vedina uz kulmināciju iespējamā informācijā.

Filozofs P. Zeile koncentrēta veidā atklāja un zinātniski nopamatoja Latgales kultūrvēsturē vietu, laiku un lomu latīņu, vācu, poļu un krievu valodā rakstītiem dažādiem avotiem, literatūrai. Zinātnieks parādīja, kā mūsu novada kultūrvēsturi bagātina gan pāvestu Inocenta III, Gregora IX bullas, kuras pasludināja kristīgo latviešu brīvību, tas bija būtiski, jo vairāk nekā 100 gadu ilgumā (1561.—1677.) muižnieki Latgalē bez tiesas sprieduma varēja savus zemiekus sodīt ar nāvi, pārdot citam muižniekam vai paspēlēt kārtīs, gan poļu valodas attiecības ar Latgales kultūrvēsturi. Viņš akcentēja Latgalē pirmā periodiskā vērienīgā žurnāla izdevēja, rakstnieka, Dagdas muižnieka Kazimira Buinicka (1788.—1878.) vēsturisko nozīmi — žurnālam «Rubon» («Daugava») no 1842. līdz 1849. gadam iznāca 10 sējumi un tajos publicēja 17. gs. Latgales kultūrvēsturisko romānu «Priesteris Jordāna atmiņas», kā arī Dricēnu muižkunga G. Manteifeļa devumu novadpētniecībā, Jāzepa un Ādama Plāteru (no Plāteru dzimtas 7 gudriem vīriem) grāmatas par Latgales dabu un kultūrvēsturi, Preiļu muižnieka (Preiļu Borhi) M. Borha attieksmi pret tā laika literatūras situāciju — viņa episkos dzejojumus par Daugavu, kurus atzinīgi vērtē 1994. gadā Vroclavā izdotajā krājumā «Poļu dzejnieki par Daugavu» sastādītāja A. Dureiko.

Būtiski ir profesora Pētera Zeiles pētījumi un atklājumi, ļoti nozīmīga un daudzpusīga ir viņa vieta Latgales un līdz ar to arī Latvijas kultūrvēstures izpētē. Bez tā kultūrvēsture nebūtu patiesi izvērtēta.

K. Poča pētījumā par Latgales vēstures problēmām ārzemju latviešu darbos pēc II pasaules kara izskanēja atziņas ne tikai par nozīmīgākajām publikācijām par Latgales vēsturi, bet kontekstos tiek skaidrota Latgales vēstures vieta. Autors secina, ka spēcīgā Latgale pētniecības institūta lielā loma svarīgu dokumentu apzināšanā un publicēšanā. Latgales kultūrvēstures materiālu sistematizācijā ar datoru palīdzību (H. Soma referāts) Daugavpils pedagoģiskās universitātes pētnieki no 1994. gada veido datu bāzi «Latgales dati» ar vairākām sadalēm: personāliju kartotēka, kultūrvēsturiski teksti (kultūrvēstures kalendārs, modernā hronika, metodikas materiāli. Žēl, ka tikai Daugavpils laikraksta «Latgales Laiks» kultūrvēsturiskā informācija tur ir, bet kāpēc, piemēram, nav ne Latgales novada laikraksta «Zemturis» vai žurnāla «Katōļu Dzeive» materiālu, dažādi zinātniski teksti — atkal tikai Daugavpils PU studentu un pasniedzēju pētījumi utt.).

Apskatot taatsaimniecības problēmas Jezupa Kindsuļa publikācijās, J. Zeļonka runāja par objektīvām lietām, viesā nemieru par rakstnieka un tautsaimnieka atstātā kultūrlāpa apguvi un viņa lomas apzināšanu tautsaimnieciskās domas attīstībā Latvijā.

«Pedagoģijas problēmu» referāti popularizēja un izskaidroja dzīvesveida lielu lietu atskārsmi, kas dzīvē vajadzīga. Vieta dzīvē jāatrod ar domāšanas veidu, izglītošanās koncentrējas kā kultūras procesi, saimnieciskās augšupejas mērķi cieši saistīti. Teoriju un praktisko pusi nav viegli savienot, tāpēc šajā virzībā aizsāktā darba sekmes krājumā izvērtē augsti kvalificēti pedagoģi. A. Gavare uzskata, ka, veidojot morālo un profesionālo gatavību strādāt demokrātiskā skolā, mācīt bērnu dzīvot demokrātiskā sabiedrībā, studentiem vispirms jāapgūst iemaņas pašiem un tikai pašiem jāatbild par sevi, jo bez tā nav iespējama atbildība par citiem (39. lpp.).

Referātu tēzēs izpaužas daudzveidīgi iekšnacionālie, starpnacionālie, starptautiskie saskarsmes procesi, tiem raksturīgas

tyvuokuo goda laikā natiks radikāli nikas maineits atteiceibā uz Latgolas vaicuojuumu i problemu rysynuošonu.» Šaidu kongresu voi konferencei šudīņ var sasaukt i nūorganizeit vīneigi Latgolas pošvaļdeibas ar sovu Koordinacejas padūmi, Latgolas Demokratiskuo parteja i Rēzeknes-Aglylunas katoļu veiskupeja. I tys byutu juodora, jo administratīvi regionaluo reforma vaļsti nadreikst nūtik, naivārojūt 1917. g. Rēzeknes kongresa lāmumus, kuri par pamatu tyka nimti ari 1992. g. konferencec.

A šudīņ ir vēl sarežģeituok na kai 1917. godā. Šudīņ pastuov Abrenes problema, šudīņ pasaceļ Sēlijas apriņķa problema, šudīņ pastuov rajoni, kas izveiduoti uz divu nūvodu pogostu bāzes, šudīņ suoceiga ir latgališu identitates (jo jī tū, pimāram, vēlejas) saglobuošona cytūs Latvejas nūvodūs i pasaules austrumu i ritumu vaļstīs. Tys vyss ir nasakavejūši juoatrysnoy na kam cytam, a myusim — etniskajā dzimtinē dzeivojūšajim latgalim i juolik šūs lāmumus piļdeit myusu Latvejas vaļstei, kas ir myusu, uzsvēru, myusu vaļsts.

Iniciatīvu, nūdybnoyūt orgkomiteju, varātu uzanimt neitraluo, nabadzeiguo, a tūmār vysvacuokuo latgaliskuo atmūdas organizaceja — Latgališu Kulturas bidreibu savineiba. Ceru, ka munas dūmas nav pretrunā ar myusu laiku!

Referātu tēzēs izpaužas daudzveidīgi iekšnacionālie, starpnacionālie, starptautiskie saskarsmes procesi, tiem raksturīgas

tyvuokuo goda laikā natiks radikāli nikas maineits atteiceibā uz Latgolas vaicuojuumu i problemu rysynuošonu.» Šaidu kongresu voi konferencei šudīņ var sasaukt i nūorganizeit vīneigi Latgolas pošvaļdeibas ar sovu Koordinacejas padūmi, Latgolas Demokratiskuo parteja i Rēzeknes-Aglylunas katoļu veiskupeja. I tys byutu juodora, jo administratīvi regionaluo reforma vaļsti nadreikst nūtik, naivārojūt 1917. g. Rēzeknes kongresa lāmumus, kuri par pamatu tyka nimti ari 1992. g. konferencec.

A šudīņ ir vēl sarežģeituok na kai 1917. godā. Šudīņ pastuov Abrenes problema, šudīņ pasaceļ Sēlijas apriņķa problema, šudīņ pastuov rajoni, kas izveiduoti uz divu nūvodu pogostu bāzes, šudīņ suoceiga ir latgališu identitates (jo jī tū, pimāram, vēlejas) saglobuošona cytūs Latvejas nūvodūs i pasaules austrumu i ritumu vaļstīs. Tys vyss ir nasakavejūši juoatrysnoy na kam cytam, a myusim — etniskajā dzimtinē dzeivojūšajim latgalim i juolik šūs lāmumus piļdeit myusu Latvejas vaļstei, kas ir myusu, uzsvēru, myusu vaļsts.

Iniciatīvu, nūdybnoyūt orgkomiteju, varātu uzanimt neitraluo, nabadzeiguo, a tūmār vysvacuokuo latgaliskuo atmūdas organizaceja — Latgališu Kulturas bidreibu savineiba. Ceru, ka munas dūmas nav pretrunā ar myusu laiku!

objektīvas pretrunas un parādības, subjektīvi radītas un saasinātas problēmas. Plašs un dziļi zinātnisks ir latgalešu valodas pētnieku sniegums. A. Stafecka «formulē», ka mūsdienu latgalešu normētā valoda «nav identa ne ar vienu izlokšņu grupu, tā ir virdialektāla».

Ir dzirdēts (šķiet, arī pamatoti), ka vienkāršam lasītājam grūti orientēties latgaļu rakstu valodas pareizrakstības un izrunas tagadējās jūkā, tas ir, kurš šajā neskaidrības pagarināšanā perams — zinātnieks atklājējs vai tautiskais lasītājs, prasītājs.

Lai latgalešu literārās valodas leksiskās, morfoloģiskās, sintaktiskās un fonētiskās īpatnības mūs vieno, nevis šķir, atdzīvina īpatnības un konkretību gramatikas likumu pieņemšanā — par vienotas latgalešu rakstu valodas pareizrakstības sistēmas ieviešanu.

O. Seikstam rūp mūsdienu Latgales dzejas liktenis, uz to šīs mūzas kalps skatās, neapkaunojot dzejdarus, vairāk gan kā pielūdžējs un asāk kā kritiķis, aicina iet savus ceļus, ne maldīties «poetiskās telpys nūmalēs» (36. lpp.). Viņa salīdzinājuma: «Dzeja ir tramplīns, atspēriena punkts. Pasaulē viss var būt, arī asprīna deva līdzīga dzejai var būt tiem, kuri negrib apzināti celt savu vērtību, bet ikdienas pelēcība neļauj atgriezties sevī, tie izjūt pretsabiedrību pat ar visu savu ķermeni, ar vissikāko (niecīgāko) sajūtu.

Krājuma sastādītājs nepaiet garām visjaunāko pētnieku — studentu zinātniskā darba ievirzei (S. Poča 56. lpp.). «Zemtura» lasītāji studenti E. Žeiri pazist kā dzejdarbu rakstītāju, konferences dalībnieci — kā zinātkāru, līdzsvarotū, talantīgu Gulbenes reģiona kultūrvides pētnieci (zinātniskais konsults K. Počs).

Jāpiekrit J. Broliša domai, ka nacionālo procesu problēmas vienlīdz jāpēta, jāanalizē, jāievēro un jāgarantē, vienlaikus tas jāizskaidro ļaudīm, jāgatavo viņus dzīvot reāli pastāvošajā sabiedrībā, lai ievērotu un izmantotu patiesi nacionālās vērtības. Likumsakarīgi, ka konferences materiāli, atziņas, ierosinājumi ir svarīgi, tāpēc izdevniecības radošajam kolektīvam — redaktoriem, māksliniekiem — gribas novēlēt pīlnībā izmantot savas iespējas un lielus panākumus veidoto un izdoto grāmatu popularizēšanā.

AGRIS LIEPIŅŠ,
«Dienas Bizness» karikatūru nodaļa.

Latgales novada nedēļas laikraksts.
Redkolēģija.
Dibinātājs — A. Rancāna
izdevniecība.

Masu informācijas līdzekļa
reģistrācijas apliecība Nr. 1609.
Iznāk no 1994. gada 30. decembra,
reizi nedēļā — piektdienās.

Izdevēja norēķinu kots Latvijas
Unibankas Rāznas filiālē Preiļos Nr.
468425, izdevēja adrese: A. Upiša ielā
3-49, LV-5301, tālrunis 21516.

I iespaidlaksne, metiens — 1000 eks.
Datorsalikums Livija KALVANE,
datoraplaušana Solveiga SARKANE.
Iespiesta Rēzeknes tipogrāfijā
Baznīcas iela 28.